

RAZVOJ I PRIMJENA ISTRAŽIVAČKIH LJESTVICA RIZIČNIH PONAŠANJA MLADIH

Mirjana Radetić-Paić

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Odjel za odgojne i obrazovne znanosti

Ronjgova 1, 52100 Pula

e-mail: miradetic@unipu.hr

Sažetak

Primjena relativno velikog broja istraživačkih ljestvica procjene rizičnih ponašanja mladih prethodi odluci o odgovarajućim socijalno-zaštitnim i odgojnim intervencijama za mlade rizičnog ponašanja. Analizirana su razdoblja u razvoju mjernih instrumenata od pedesetih godina prošlog stoljeća do danas. Pri tome je analizirano koje su to informacije koje su se prikupljale i integrirale, a na kojima su se temeljile i danas temelje procjene budućeg rizičnog ponašanja mladih. Danas među stručnjacima prevladava stav da u tom suptilnom psihodijagnostičkom procesu najkorisnije informacije može pružiti aktuarski mjerni postupak procjene koji uključuje i statičke i dinamičke čimbenike jer su meta-analize pokazale valjanost i korisnost obje vrste prediktora za rizično i/ili delinkventno ponašanje mladih.

Ključne riječi: mladi, rizična ponašanja, istraživačke ljestvice

UVOD

Procjene o rizičnim ponašanjima mladih i potencijalnim razvojjima rizičnog ponašanja važne su u svim sustavima maloljetničkih zakonodavstava. U tom kontekst značajno je znanstveno i stručno pitanje (Hoge, 2002) na koji se način te procjene reguliraju u maloljetničkom zakonodavstvu, tj. koje su to informacije koje se prikupljaju i integriraju, a na kojima se temelje procjene rizičnih ponašanja. Istraživanja mjernih instrumenata procjene u sustavima maloljetničkih zakonodavstava, posebice američkih, a od koji se neki koriste i u Europi i drugdje u svijetu, pokazuju da se većina procjena rizičnih ponašanja mladih provodila na nesustavan način (Baird, 1984; Towberman, 1992). Povijesno gledano, procjena rizičnog ponašanja mladih i klasifikacije bili su neformalni, vrlo diskrecijski postupci koje su provodili stručnjaci koji su imali različite razine iskustva i znanja te koji su koristili različite kriterije u procesu procjene (Garb, 1998; Grove, Zald, Lebow, Snitz i Nelson, 2000; Wiebush, Baird, Krisberg i Onek, 1995).

Istraživanja (Champion, 1994; Hoge, 2001) otkrivaju da je veći broj strukturiranih mjernih instrumenata (check-lista i upitnika konstruiranih za procjenu čimbenika rizika i potreba mladih) bio neformalan i primjenjivan u konkretnim lokalnim zajednicama iako su neki bili formalno izvedeni iz teorija i istraživanja varijabli povezanih s mladenačkim prijestupništvom i razvijali su se kao standardizirani mjerni instrumenti. Općenito, istraživanja u novije vrijeme, pokazuju da standardizirane procjene dovode do valjanijih procjena, za razliku od kliničkih procjena, i iz tog razloga potrebno ih je razvijati.

Hoge i Andrews (1996a), u svrhu dijagnostike odnosno klasifikacije maloljetnika rizičnog ponašanja dijele različite dijagnostičke i klasifikacijske sustave na sljedeći način:

1. *Sustavi zasnovani na strukturi ličnosti.* Najčešće se koristi *Minnesota Multiphasic Personality Inventory – MMPI-2, MMPI-2-RF* (Greene, 2010); i *Minnesota Multiphasic Personality Inventory for Adolescents MMPI-A* (Kaemmer, 1992).

2. *Sustavi zasnovani na ponašanju* – koriste uzorke dijagnosticiranih ponašanja kao osnove za kategorizaciju pojedinca. U američkom maloljetničkom zakonodavstvu najutjecajniji od navedenih sustava je Quayev model (1964, 1966). Procjena kategorija zasnovanih na ponašanju generalno ima osnove u dva instrumenta, *Checklist for the Analysis of Life History Data* (Engelhart i Serednesky, 1975) i *Behavior Problem Checklist* (Quay, 1977) te revidirana verzija *The Revised Behavior Problem Checklist* (Quay i Peterson, 1993).

3. *Sustavi zasnovani na procjeni buduće kriminalne aktivnosti (rizičnosti)* – namijenjeni su za procjenu vjerojatnosti pojavljivanja budućih događaja. Ovi sustavi su generalno izrađeni kako bi predvidjeli buduću kriminalnu aktivnost, nasilničko ponašanje, probleme u prilagodbi u instituciji, probleme prilagodne uopće ili auto-agresiju. Izdvajaju se sljedeći instrumenti: *Salient Factor Score Indeks* (Hoffman, Stone-Meierhoefer i Beck, 1978) i *The Colorado Security Placement Instrument* (Howell, 1995).

4. *Sustavi usmjereni na široki spektar rizika/potreba* – uključuju široki spektar varijabli od kojih su neke namijenjene za procjenu razina rizičnosti, a neke za informacije o kriminogenim potrebama. Ističu se sljedeći instrumenti: *The Winsconsin Juvenile Probation and Aftercare Assessment Form* (Baird, 1981), *The Arizona Juvenile Risk Assessment Form* (Ashford, LeCroy i Bond-Maupin, 1986), *The Psychopathy Checklist-Revised (PCL-R)* (Hare, 1991) i *The Youth Level of Service/Case Management Inventory (YLS/CMI)* (Hoge i Andrews, 1994, 1996a).

5. *Ostali sustavi* – u većini slučajeva još nisu utemeljeni u maloljetničkom kaznenom zakonodavstvu, a uglavnom su namijenjeni za procjenu nepovoljnih okolnosti i njihovo ublažavanje. U prvu grupu spada instrument *Sentencing Factors Inventory* (Andrews i sur., 1987), koji sadrži varijable za procjenu prirode kaznenog djela, način izvršenja kaznenog djela, utjecaj na žrtvu i sl. Drugu grupu čine sljedeći mjerni instrumenti: *Competency to Stand Trial Assessment Instrument* (Lipsitt, Lelos i McGarry, 1971) i *Fitness Interview Test* (Roesch, Webster i Eaves, 1984).

Istraživačke ljestvice rizičnih ponašanja mladih

S obzirom na velik broj istraživačkih ljestvica procjene rizičnog ponašanja mladih i potreba mladih od važnosti je analizirati temeljem kojih su se teorijskih koncepta one ustrojavale tijekom povijesti u kontekstu rizičnih ponašanja mladih odnosno maloljetničkih zakonodavstava u svijetu. Pri tome je važno analizirati koje su to informacije koje su se prikupljale i integrirale, a na kojima su se temeljile i danas se temelje procjene buduće aktivnosti mladih rizičnih ponašanja.

Začeci uviđanja potrebe razvoja istraživačkih ljestvica procjene za mlade rizičnih ponašanja datiraju od pedesetih godina prošlog stoljeća. Značajna su istraživanja Grant i Granta (1959) i Adamsa (1977), koja su potvrdila da iste metode tretmana provedene po istom programu imaju različite efekte na različite "tipove" osoba rizičnog ponašanja.

U posljednjih 60-ak godina nastalo je nekoliko generalnih tipologija osoba rizičnog ponašanja, prije svega, delinkventata, temeljenih na konceptu psihosocijalne zrelosti. (Hood i Anglin, 1979; Simourd, Hoge, Andrews i Leschied, 1994). Kasnije su studije orijentirane na kompleksnije istraživanje različitih "tipova" maloljetnika rizičnog ponašanja. To je omogućeno detaljnijim i specifičnijim opisom dimenzija ličnosti maloljetnika koji obuhvaćaju ukupnost njihovih biopsihosocijalnih obilježja. Pojednosti koje povezuju socijalne događaje s osobinama ličnosti jasnije su dokumentirane, identificirani su jasniji putovi razvoja, a napredak je bio i u području provođenja istraživanja i statističke obrade podataka (Hartup i Van Lieshout, 1995). Napredak se očitovao i u mogućnosti istraživanja procesa specifičnih interakcija, kao npr. bioloških promjena, promjena u socijalnim kognitivnim procesima, promjena u identitetu, samoodređivanju, individualnim i obiteljskom obilježjima, te ostalih promjena odnosa i slično.

Na ovom mjestu nije moguće navesti sve istraživačke ljestvice odnosno mjerne instrumente procjene promatranog razdoblja, no važno je naglasiti da su klasifikacije mladih rizičnog ponašanja poprimale mnoge oblike i korišten je velik broj postupaka. Dokazana je važnost samog grupiranja maloljetnih prijestupnika sa sličnim problemima i valjanost donekle složenih i sveobuhvatnih aktuarskih¹ procjena (Dembo i Schmeidler, 2003; Hoge, 2002).

Dinamična procjena i klasifikacija nametnula se kao jedna od najvažnijih početnih funkcija ustanova za dijagnostiku i resocijalizaciju maloljetnih počinitelja kaznenih djela. U posljednjih nekoliko desetljeća korišteni su različiti oblici aktuarskih klasifikacija počinitelja kaznenih djela s različitim razinama učinkovitosti

1 aktuar (lat.) profesionalna osoba zaposlena kod osiguravatelja za izračunavanje premija osiguranja s pomoću matematičkih zakona vjerojatnosti nekog rizika (Rječnik hrvatskog jezika, 2000). U kontekstu ovog rada prema APA-i aktuar se odnosi na statističke (činjenične) pristupe u odnosu na kliničke (individualne, pojedinačne; dopušta se i djelomično subjektivne) pristupe.

pa se tako razvoj klasifikacija počinitelja smještava unutar tri "generacije" takvih procjena.

Prvu od tih generacija obilježavao je nestrukturirani klinički intervju (Bonta, Law i Hanson, 1998), pri čemu se odgojitelj jače oslanjao na kvalitativne dojmove i odgojna iskustva kako bi donio odluke o nadzoru i strategijama tretmana.

Drugu generaciju obilježavao je razvoj i korištenje aktuarskih instrumenata procjene, upitnika ili check lista kako bi bilo olakšano donošenje odluke o intervenciji.

Iako korištenje alata za procjenu, razvijenih iz kvantitativnog istraživanja, predstavlja značajno poboljšanje u prediktivnoj valjanosti različitih klasifikacija sustava, druga generacija instrumenata oslanjala se na statičke ili nepromjenjive varijable obično prikupljene iz počiniteljeve kaznene povijesti (Bonta i sur., 1998; Grove i sur., 2000; Hanson i Bussiere, 1998).

Treća generacija instrumenata procjene počinitelja uključuje također aktuarske instrumente, ali ovi instrumenti uključuju i dinamične i statičke prediktore, u nastojanju da se bolje ispune određeni ciljevi klasifikacije. U literaturi se naglašava korisnost sveobuhvatnih aktuarskih procjena za mlade. U jednoj komparativnoj analizi tri poznata mjerna instrumenta odnosno istraživačke ljestvice aktuarskih procjena (instrumenti uglavnom pokrivaju različite kriminogene potrebe s nekim preklapanjima) pokazala su da posjeduju dobru prediktivnu valjanost za pojavu i razvoj rizičnih ponašanja, olakšavaju donošenje odluka, te daju preporuke za tretman (Hoge, 2002). Naime, radi se o tri mjerna instrumenta procjene koja su u "razvoju", s obzirom na to da je evolucija tih instrumenata neprestana i praktični aktuarski podaci još nisu dostupni. Međutim, čak i u ovom sadašnjem obliku oni predstavljaju alternative nestrukturiranim neformalnim procedurama procjene toliko često promatranim u maloljetničkom pravosuđu. Instrumenti se donekle razlikuju u pokrivenosti određenih područja, ali svi osiguravaju informacije o čimbenicima rizika (Marshall, Egan, English i Jones, 2006). Oni se donekle razlikuju i u zahtjevima s obzirom na profesionalne potrebe za procjenama. Međutim, s jednim izuzetkom, sva tri navedena instrumenta, u daljnjem tekstu, mogu biti ispunjena od strane ostalih profesionalaca koji su u kontaktu s mladom osobom (voditelja probacije, socijalnog radnika i slično), a ne nužno samo od strane psihologa odnosno specijalista za kliničke procjene. Mjere mogu poslužiti kao alat kojim će se prepoznati zahtjevi mladih za intenzivnijim potrebama ili se mogu koristiti kao pomoć za donošenja odluke o intervenciji. Radi se o sljedećim mjernim instrumentima:

A) Hodges (1989, prema Hodges i Wong, 1996, 1997) je sastavio multidimenzionalnu skalu *Child and Adolescent Functional Assessment Scale – CAFAS*, za procjenu stupnja oštećenja u funkcioniranju djece i adolescenata s emocionalnim problemima, problemima u ponašanju i problemima vezanim uz zlouporabu sredstava ovisnosti, te na temelju dobivenih rezultata odredio razine disfunkcije maloljetne osobe. Skala CAFAS je popis ponašanja, gdje procjenjivač bira ono koje opisuje mladu osobu. Sastoji se od sedam skala, od kojih se pet odnose na funkcioniranje mlade osobe (ispunjavanje socijalnih uloga, razmišljanje, ponašanje u odnosu na

sebe i druge, raspoloženje/emocije i zlouporaba sredstava ovisnosti), a dvije koje procjenjuju roditelje odnosno skrbnike maloljetne osobe (materijalne prilike, obitelj/okruženje, skrbnici, podrška. Hodges i Wong (1997) su proveli istraživanje na uzorku djece i maloljetnika u dobi od 5 do 17 godina koji su bili evidentirani pri Servisu za mentalno zdravlje. Procjene su vršene u vrijeme prve evidencije, za šest i za dvanaest mjeseci. Rezultati su pokazali da je po prvoj evidenciji CAFAS bio značajan prediktor kasnijeg tretmana, a također je bio najbolji prediktor u usporedbi s drugim instrumentima korištenim za djecu i mlade s poremećajima u ponašanju. Procjenjivane su četiri kategorije – visoka (teški poremećaji ili nesposobnost), umjerena (ustrajni poremećaji ili veći povremeni poremećaji funkcioniranja), niska (značajni problemi) i minimalna odnosno bez poremećaja u funkcioniranju. Za svaku ljestvicu određuje se razina koja najbolje opisuje mladu osobu.

Pri ispitivanju valjanosti i pouzdanosti CAFAS-a (Hodges i Wong, 1996) dobiveni rezultati su pokazali da su djeca i mladi s visokim rezultatima na skali CAFAS imali lošije socijalne kontakte, teškoće u školovanju i probleme sa zakonom. Također su djeca i mladi na institucijskom tretmanu imali lošije rezultate od ispitanika kojima je usluga tretmana resocijalizacije pružena izvan institucije.

B) PCL-YV (*Psychopathy Checklist: Youth Version*; Hare, Forth i Kosson, 1994) predstavlja adaptaciju instrumenta (check liste) *Psychopathy Checklist – Revised* (PCL-R) (Hare, 1991), koji ima široku primjenu i s njim su vršena mnoga istraživanja u procjeni psihopatskih osobina odraslih osoba. Psihometrijska svojstva tog mjernog instrumenta su dobra, a rezultati su pokazali značajnu prediktivnu valjanost za kriminalne aktivnosti. PCL-YV je njegova adaptacija namijenjena za mlade, iako je vjerojatno najprikladnija za starije adolescente (od 15 godina i starije). Ček lista se sastoji od dvadeset varijabli izabranih na osnovi intervjua s mladima i dodatnih informacija kao što su razgovori s roditeljima, uvid u kaznene evidencije i sl. Bodovanje temeljem ovog instrumenta procjene zahtijeva vježbu i mogu ga koristiti samo profesionalci s predznanjem u psihološkom procjenjivanju i koji su prošli edukaciju vezanu uz uporabu ovog mjernog instrumenta. PCL-YV je dizajniran za procjenu opsega psihopatskih obilježja mlade osobe. Navedeno daje ukupan rezultat koji odražava ukupnu razinu psihopatije i dva empirijski izvedena podrezultata, od kojih prvi odražava aspekte psihopatske osobnosti (nazvani bešćutnost/obmanjivost), a drugi odražava elemente psihopatskog načina života (nazvan poremećajima u ponašanju). Ovdje je potrebno naglasiti da nakon klasifikacija DSM-IV (Američka psihijatrijska udruga, 1996) i ICD-10 (World Health Organization, 1992) s hrvatskom verzijom MKB-10 (Kuzman, 1994) nije u uporabi termin “psihopatija”. Naime, u DSM-IV (Američka psihijatrijska udruga, 1996) klasifikaciji za donošenje dijagnoze do 18 godina koristi se termin “poremećaji prkošenja sa suprotstavljanjem” i “poremećaji ophođenja”, a nakon 18. godine života termin “antisocijalni poremećaj ličnosti” te pri tome moraju postojati u ranijoj anamnezi podaci o intervencijama socijalne skrbi, policije, državnog odvjetništva, suda za maloljetnike i slično.

U istraživanjima Brandta, Bennedya, Patricka i Curtina (1997), te Fortha i Burkea (1998), preliminarni normativni podaci ove check liste pokazali su adekvatne razine unutarnje konzistencije. Komparativna i konstruktivna valjanost rezultata ovog mjernog instrumenta određena je s obzirom na alternativna ponašanja i mjere ličnosti. Međutim, tu ostaju dva područja u kojima je potrebno još vršiti istraživanja. Prvo, dostupne su samo ograničene informacije o prediktivnoj valjanosti ovog instrumenta. Drugo, u instrumentu konstrukt “psihopatije” nije dobro definiran. Stoga, iako ovaj instrument obećava dobar temelj za procjenu visokorizičnih ponašanja, ipak treba biti oprezan u njegovu korištenju.

C) YLS/CMI (*Youth Level of Service/Case Management Inventory*, Hoge i Andrews, 1994, 1996a) je adaptacija *Level of Service Inventory-Revised* (LSI-R) dobro istraženog instrumenta u području rizičnog ponašanja mladih i široko primjenjivanog u kaznenim zakonodavstvima i ustanovama za procjenu odraslih osoba (Andrews i Bonta, 1995). LSI-R je aktuarski instrument koji procjenjuje rizična ponašanja i klasificira prijestupnike na temelju opasnosti od ponavljanja kaznenog djela. Sastoji se od pedeset i četiri varijable koje obuhvaćaju deset kriminogenih domena (Flores, Lowenkamp, Holsinger i Latessa, 2006). Meta-analizom (Gendreau, Goggin i Smith, 2002) je uspoređena prediktivna valjanost LSI-R i ranije spomenutog PCL-R instrumenta za opće i nasilničko ponavljajuće ponašanje.

S druge strane, YLS/CMI je standardizirani instrument za procjenu razine rizičnosti koji integrira različite izvore, podatke i saznanja o pojedinom djetetu/mladoj osobi s poremećajima u ponašanju. Procjenjivanje rizičnih ponašanja, na takav način omogućuje donošenje utemeljenih procjena i odluka o razinama potrebnog nadzora odnosno planiranje multidimenzionalnog tretmana (Hoge i Andrews, 1996b). Instrument je u formi check liste sastavljene za profesionalce koji se bave mentalnim zdravljem ili profesionalce koji se bave brigom za djecu kao voditelji mjera probacije koji su prošli edukaciju za uporabu ovog mjernog instrumenta. Ispunjavanje instrumenta zahtijeva potpune anamnestičke i heteroanamnestičke podatke o mladoj osobi. Prvi dio upitnika popisuje rizična ponašanja unutar osam područja: Ranija i sadašnja kaznena djela/Sankcije, Obiteljske prilike/Roditeljstvo, Školanje/Zaposlenje, Odnosi s vršnjacima, Zloupotreba sredstava ovisnosti, Slobodno vrijeme/Rekreacija, Ličnost/Ponašanje, Stavovi/Orijentacija. Preostali dijelovi instrumenta omogućuju bilježenje čimbenika prijemljivosti za tretman i preporuke oblika intervencija, ciljeva tretmana i sredstava kojima možemo postići te ciljeve. Navedeno autori temelje na RNR modelu (izvorno: *Risk - Need - Responsivity*; Andrews, Zinger, Hoge, Bonga, Gendreau i Cullen, 1990; Andrews i Bonta, 2003) koji implicira da se čimbenici rizika odnose i na pojedinca i na njegovo okruženje, da su potrebe dinamične i mogu se promijeniti tijekom tretmana (što može pridonijeti smanjenju kriminalne aktivnosti pojedinca), te da u fokusu nije kazneno djelo, već vrsta intervencije odnosno intervencija mora proizlaziti iz osobnih obilježja maloljetnika, poput stila učenja, inteligencije, samopouzdanja i motivacije (Hoge i Andrews, 2006). Mnogi su autori u svojim istraživanjima provjeravali valjanost i

pouzdanost ovog mjernog instrumenta (Costigan i Rawana 1999; Hoge i Andrews 1996b; Jung i Rawana, 1999; Poluchowicz, Jung i Rawana, 2000). Opći je zaključak da ovaj instrument pokazuje dobru unutarnju pouzdanost i prediktivnu valjanost, kako u izvornom obliku (Hoge i Andrews, 2006; Catchpole i Gretton, 2003; Schmidt, Hoge i Gomez, 2005; Andrews, Bonta i Wormith, 2006) tako i u prilagođenim oblicima koji su bili standardizirani za pojedine lokalne zajednice (Thompson i Pope, 2005; Miller i Lin, 2007).

Iz tog razloga instrument YLS/CMI prilagođen je za primjenu i u Republici Hrvatskoj. Njegova dosadašnja uporaba u Republici Hrvatskoj upućuje na zadovoljavajuće rezultate pri provjeri psihometrijskih karakteristika (Nikolić, Koller-Trbović, Žižak, 2002; Žižak, Ratkajec, Nikolić i Jeđuđ, 2010).

U svrhu korištenja instrumenta, u odnosu na originalni oblik (Hoge i Andrews, 1994, 1996a) napravljena je specifična preinaka područja procjena rizičnog ponašanja mladih u našim uvjetima *Ranija i sadašnja kaznena djela/Sankcije* (ranije: *Raniji i sadašnji delinkventni status*). Do djelomičnog mijenjanja čestica u ovom području došlo je zbog toga što izvorni oblici ne odgovaraju hrvatskom zakonodavstvu kada je riječ o djeci i mladima. Naime, instrument je kreiran u Kanadi, čiji zakoni omogućuju izricanje strožih sankcija prema maloljetnicima koje naš zakon ne poznaje. Kako ne bi došlo do pogrešne procjene na razini opće rizičnosti, ovo područje modificirano je i prilagođeno hrvatskom zakonodavstvu i praksi. Do takve odluke došlo se proučavanjem recentne literature koja se bavi prilagodbom ovog instrumenta (Thompson i Pope, 2005) i konzultacijama s jednim od autora instrumenta Robertom Hogeom, koji je održao edukaciju o teorijskim postavkama i primjeni instrumenta u Zagrebu 2007. g. Na lokalnoj razini višegodišnja istraživanja su se obavljala i za područje grada Pule (Radetić-Paić, 2002, 2003, 2010, 2011, 2012; Radetić-Paić, Ružić-Baf, Zuliani, 2011), gdje su utvrđene statistički značajne razlike između mladih u riziku grada Pule i Republike Hrvatske u pojedinim područjima funkcioniranja mlade osobe i obilježjima obiteljskog okruženja².

Osim u Republici Hrvatskoj ovaj instrument standardiziran i uspješno primjenjivan u drugim lokalnim zajednicama, primjerice u Ontariu, Kanada (Jung i Rawana, 1999), Novom Zelandu (Maxwell i Morris, 1999), u Australiji (Thompson i Pope 2003, 2005; Upperton i Thompson, 2007), gradovima Britanske Kolumbije u Kanadi (Catchpole i Gretton, 2003), New Yorku, SAD (Miller i Lin, 2007), među starosjediocima u Americi (Holsinger, Lowenkamp i Latessa, 2006a, 2006b).

2 Radi se o Znanstveno-istraživačkom projektu *Usklađivanje intervencija s potrebama djece i mladih u riziku: izrada modela* /MZOŠ, 2488/, voditeljice Antonije Žižak, koji se provodio na Edukacijsko-rehabilitacijskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Postoji dozvola za korištenje instrumenta u znanstveno-istraživačke svrhe od strane autora i izdavača ovog instrumenta. Sam autor je održao edukaciju u Zagrebu 2007. godine, što je bio uvjet potencijalno zainteresiranima za korištenje instrumenta u Republici Hrvatskoj.

ZAKLJUČAK

Niz godina je u znanstvenoj i stručnoj javnosti dominirao stav o definiciji simptoma kao neadekvatnom vodiču za tretman. Bilo je mnogo lutanja u razvoju mjernih instrumenata za valjanu i pouzdanu procjenu rizičnog ponašanja mladih. U novije vrijeme koncepti rizičnih i zaštitnih činitelja te otpornosti prihvaćeni su kao dobre smjernice za planiranje tretmana rizičnih ponašanja mladih, no u tom kontekstu veća pažnja poklanja se procjeni rizičnosti, dakle nedostacima, dok se istraživanja manje bave jakim strana mladih rizičnog ponašanja. U tom kontekstu teorijska razmatranja trebaju voditi k izboru psihometrijski valjanih i provjerenih i prediktora i kriterija, a čime se u novije vrijeme u sve većoj mjeri trebamo voditi u primjeni mjernih instrumenata procjene rizika.

Rizično i/ili delinkventno ponašanje mladih je složen psihosocijalni fenomen koji nije jednostavno operacionalizirati, ponajviše zbog kompleksne teorijske podloge za objašnjenje uzroka takvog ponašanja. Danas među stručnjacima prevladava stav da u tom suptilnom psihodijagnostičkom procesu najkorisnije informacije može pružiti aktuarski mjerni postupak procjene koji uključuje i statičke i dinamičke čimbenike.

LITERATURA

- Adams, S. (1977). Evaluating Correctional Treatments – Toward a New Perspective. *Criminal Justice and Behavior*, 4, 323-339.
- Američka psihijatrijska udruga (1996). *Dijagnostički i statistički priručnik za duševne poremećaje*, Četvrto izdanje. DSM-IV. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Andrews, D.A., Bonta, J. (1995). *The Level of Service Inventory-Revised*. Toronto: Multi-Health Systems.
- Andrews, D.A., Bonta, J. (2003). *The psychology of criminal conduct*, 3rd ed. Cincinnati, OH: Anderson Publishing.
- Andrews, D.A., Bonta, J., Wormith, J.S. (2006). The recent past and near future of risk and/or need assessment. *Crime and Delinquency*, 52, 7-27.
- Andrews, D.A., Robblee, M.A., Saunders, R., Huartson, K., Robinskon, D. Kiessling, J.J., West, D. (1987). Some Psychometrics of Judicial Decision Making: Toward a Sentencing Factors Inventory. *Criminal Justice and Behavior*, 14, 62-80.
- Andrews, D.A., Zinger, I., Hoge, R.D., Bonta, J., Gendreau, P., Cullen, F.T. (1990). Does correctional treatment work? A clinically relevant and psychologically informed meta-analysis. *Criminology*, 28, 369-404.
- Ashford, J.B., LeCroy, C.W., Bond-Maupin, L. (1986). *The Arizona juvenile aftercare decision making system*. Tempe, AZ: Arizona State University.
- Baird, S.C. (1981). Probation and parole classification: The Wisconsin model. *Corrections Today*, 43, 36-41.
- Baird, S.C. (1984). *Classification of juveniles in corrections: A model systems approach*. Washington, DC: Arthur D. Little.

- Bonta, J., Law, M., Hanson, R.K. (1998). The prediction of criminal and violent recidivism among mentally disordered offenders: A meta-analysis. *Psychological Bulletin*, 123, 123-142.
- Brandt, J.R., Kennedy, W.A., Patrick, C.J., Curtin, J.J. (1997). Assessment of psychopathy in a population of incarcerated adolescent offenders. *Psychological Assessment*, 9, 429-43.
- Catchpole, R., Gretton, H. (2003). The Predictive Validity of Risk Assessment with Violent Young Offenders: A 1-Year Examination of Criminal Outcome. *Criminal Justice and Behavior*, 30, 688-708.
- Champion, D.J. (1994). *Measuring offender risk: A criminal justice sourcebook*. Westport, CT: Greenwood.
- Costigan, S.M., Rawana, E.P. (1999). *Critical Evaluation of the Long-term Validity of the Risk/Need Assessment*. Halifax, Nova Scotia: Annual Conference of the Canadian Psychological Association.
- Dembo, R., Schmeidler, J. (2003). Classification of high-risk youths. *Crime and Delinquency*, 49, 201-230.
- Engelhart C.I., Serednesky G.E. (1975). Validation of Quay's checklist for the analysis of life history data. *Journal of Clinical Psychology*, 31, 16-20.
- Flores, A.W., Lowenkamp, C.T., Holsinger, A.M., Latessa, E.J. (2006). Predicting outcome with the Level of Service Inventory-Revised: The importance of implementation integrity. *Journal of Criminal Justice*, 34, 523-529.
- Forth, A.E., Burke H.C. (1998). Psychopathy in adolescence: assessment, violence and developmental precursors. U D. Cooke, A. Forth, R. Hare (Ur.), *Psychopathy: Theory, Research and Implications for Society* (str. 205–230). Dordrecht: Kluwer.
- Garb, H.N. (1998). *Studying the clinician: Judgment research and psychological assessment*. Washington, DC: American Psychological Association.
- Gendreau, P., Goggin, C., Smith, P. (2002). Is the PCL-R really the "unparalleled" measure of offender risk? A lesson in knowledge cumulation. *Criminal Justice and Behavior*, 29, 397-426.
- Grant, J.D., Grant, M.Q. (1959). A Group Dynamics Approach to the Treatment of Non-conformists in the Navy. 322 *Annals of the American Academy of political and social science*.
- Greene, R.L. (2010). *The MMPI-2/MMPI-2-RF: An Interpretive Manual*, 3rd ed. San Antonio, TX: Pearson.
- Grove, W.M., Zald, D.H., Lebow, B.S., Snitz, B.E., Nelson, C. (2000). Clinical vs. Mechanical prediction: A meta-analysis. *Psychological Assessment*, 12, 19-30.
- Hanson, R.K., Bussiere, M.T. (1998). Predicting relapse: A meta-analysis of sexual offender recidivism studies. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 66, 348-362.
- Hare, R. (1991). *The Hare Psychopathy Checklist-Revised*. Toronto: Multi-Health Systems.
- Hare, R.D., Forth, A., Kosson, D.S. (1994). *The Psychopathy Checklist: Youth Version*. Vancouver, Canada: University of British Columbia, Department of Psychology.
- Hartup, W.W., Van Lieshout, C.F.M. (1995). Personality development in social context. *Annual Review of Psychology*, 46, 655-687.

- Hodges, I.C. (1989). *Child and Adolescent Functional Assessment Scale*. Unpublished manuscript. Ypsilanti, MI: Eastern Michigan University.
- Hodges, K., Wong, M.M. (1996). Psychometric characteristics of a multidimensional measure to assess impairment: The Child and Adolescent Functional Assessment Scale. *Journal of Child and Family Studies*, 5, 445-467.
- Hodges, K., Wong, M.M. (1997). Use of the Child and Adolescent Functional Assessment Scale to predict service utilization and cost. *The Journal of Mental Health Administration*, 24, 278-290.
- Hoffman, P.B., Stone-Meierhoefer, B., Beck J.L. (1978). Salient factor score and release behavior: Three validation samples. *Law and Human Behavior*, 2, 47-62.
- Hoge R.D., Andrews, D.A. (2006). *Youth Level of Service/Case Management Inventory (YLS/CMI): User's Manual*. Toronto: MHS.
- Hoge, R.D. (2001). *The juvenile offender: Theory, research, and applications*. Boston: Kluwer Academic.
- Hoge, R.D. (2002). Standardized Instruments for Assessing Risk and Need in Youthful Offenders. *Criminal Justice and Behavior*, 29, 380-396.
- Hoge, R.D., Andrews D.A. (1996b). *The Youth Level of Service/Case Management Inventory: Description and Evaluation*. Toronto, Canada: Annual Conference of the American Psychological Association.
- Hoge, R.D., Andrews, D.A. (1994). *The Youth Level of Service/Case Management Inventory: Description and Evaluation*. Ottawa, Ontario K1s 5B6: Carleton University, Department of Psychology.
- Hoge, R.D., Andrews, D.A. (1996a). *Assessing the Youthful Offender: Issues and techniques*. Ottawa, Ontario Canada: Forensic Psychiatry and Psychology Library, Carleton University.
- Holsinger, A.M., Lowenkamp, C.T., Latessa, E.J. (2006b). Exploring the validity of the Level of Service Inventory-Revised with Native American offenders. *Journal of Criminal Justice*, 34, 331-337.
- Holsinger, A.M., Lowenkamp, C.T., Latessa, E.J., (2006a). *Predicting institutional misconduct using The youth level of service/case management inventory*. *American Journal of Criminal Justice*, 30, 267-284.
- Hood, E., Anglin, J. (1979). *Clinical assessment in children's services*. Toronto: Ontario Ministry of Community and Social Services, Children's Services Division.
- Howell, J.C. (1995). *Guide for implementing the comprehensive strategy for serious, violent, and chronic juvenile offenders*. Washington, DC: Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention.
- Jung, S., Rawana, E.P. (1999). Risk-Need Assessment of Juvenile Offenders. *Criminal Justice and Behaviour*, 26, 69-89.
- Kaemmer, B. (1992). *MMPIA manual for administration, scoring, and interpretation*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Kuzman, M. (ur.) (1994). *Međunarodna klasifikacija bolesti i srodnih zdravstvenih problema: MKB-10 – deseta revizija*. Zagreb: Medicinska naklada.
- Lipsitt, P.D., Lelos, D., McGarry, A.L. (1971). Competency for trial: A screening instrument. *American Journal of Psychiatry*, 128, 105-109.

- Marshall, J., Egan, V., English, M., Jones, J.M. (2006). The relative validity of psychopathy versus risk/needs-based assessments in the prediction of adolescent offending behaviour. *Legal and Criminological Psychology*, 11, 197-210.
- Maxwell, G., Morris, A. (1999). *Understanding Re-offending: Final Report*. Wellington, NZ: Institute of Criminology, Victoria University of Wellington.
- Miller, J., Lin, J. (2007). Applying a Generic Juvenile Risk Assessment Instrument to a Local Context; Some Practical and Theoretical Lessons. *Crime and Delinquency*, 53, 552-580.
- Nikolić, B., Koller-Trbović, N., Žižak, A. (2002). Metrijske karakteristike Formulara za procjenu rizičnosti/potreba (FPRP). *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 38, 103-119.
- Poluchowicz, S., Jung, S., Rawana, E.P. (2000). *The Interrater Reliability of the Ministry Risk/Need Assessment Form for Juvenile Offenders*. Ottawa, Ontario: Annual Conference of the Canadian Psychological Association.
- Quay, H.C. (1964). Personality dimensions in delinquent males as inferred from the factor analysis of behavior ratings. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 1, 33-37.
- Quay, H.C. (1966). Personality patterns in pre-adolescent delinquent boys. *Educational and Psychological Measurement*, 26, 99-110.
- Quay, H.C. (1977). Measuring dimensions of deviant behavior: The Behavior Problem Checklist. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 5, 277-287.
- Quay, H.C., Peterson, D.R. (1993). *The Revised Behavior Problem Checklist: Manual*. Odesa, FL: Psychological Assessment Resources.
- Radetić-Paić, M. (2002). Neka obilježja obitelji i roditelja kao rizičnih čimbenika za pojavu i razvoj poremećaja u ponašanju djece i mladeži. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 38, 133-145.
- Radetić-Paić, M. (2003). Rizici i intervencije za djecu i mladež s poremećajima u ponašanju grada Pule. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 39, 223-233.
- Radetić-Paić, M. (2010). Specifični rizici i potrebe djece i mladeži s poremećajima u ponašanju grada Pule. *Kriminologija i socijalna integracija*, 18, 13-23.
- Radetić-Paić, M. (2011). Specifična obilježja obiteljskog okruženja mladih s poremećajima u ponašanju grada Pule. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 47, 17-30.
- Radetić-Paić, M. (2012). Responsivity factors for treatment of youth with behaviour disorders. U D. Hozjan, M. Strle (Ur.), *Inkluzija v sodobni šoli* (str. 179-194). Koper: Univerzitetna založba Annales.
- Radetić-Paić, M., Ružić-Baf, M., Zuliani, Đ. (2011). *Poremećaji nedovoljno kontroliranog ponašanja sa psihološkog, socijalnopedagoškog te informacijskog i komunikacijskog aspekta*. Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb.
- Rječnik hrvatskoga jezika (2000). J. Šonje (Ur.), Zagreb: LZ Miroslav Krleža: Školska knjiga.
- Roesch, R., Webster, C.D., Eaves, D. (1984). *Fitness Interview Test – A Method for Examining Fitness To Stand Trial*. Toronto, Canada: Centre of Criminology.
- Schmidt, F., Hoge, R.D., Gomez, L. (2005). Reliability and Validity Analyses of the Youth Level of Service/Case Management Inventory. *Criminal Justice and Behaviour*, 32, 329-344.

- Simourd D.J., Hoge D.R., Andrews, D.A., Leschied, A.W. (1994). An empirically-based typology of male young offenders. *Canadian Journal of Criminology*, 36, 447-461.
- Thompson, A.P., Pope, Z. (2003). The conceptual and psychometric basis for risk-need assessment in juvenile justice. U M. Katsikitis (Ur.), *Proceedings of the 38th APS Annual Conference* (str. 224-228). Melbourne: The Australian Psychological Society.
- Thompson, A.P., Pope, Z. (2005). Assessing Juvenile Offenders: Preliminary Data for the Australian Adaptation of Youth Level of Service/Case Management Inventory. *Australian Psychologist*, 40, 207-214.
- Towberman, D.B. (1992). National Survey of Juvenile Needs Assessment. *Crime and Delinquency*, 38, 230-238.
- Upperton, R.A., Thompson, A.P. (2007). Predicting juvenile recidivism: Risk-Need assessment and juvenile justice officers. *Psychiatry, Psychology and Law*, 14, 138-146.
- Wiebush, R.G., Baird, C., Krisberg, B., Onek, D. (1995). Risk assessment and classification for serious, violent, and chronic juvenile offenders. U J.C. Howell, B.F. Krisberg, J.D. Hawkins, J.J. Wilson (Ur.), *A sourcebook: Serious, violent, and chronic juvenile offenders* (str. 171-212). Thousand Oaks, CA: Sage.
- World Health Organization (1992). *The ICD-10 Classification of Mental and Behavioural Disorders*. Geneva: World Health Organization.
- Žižak, A., Ratkajec G., Nikolić B., Jeđuđ, I. (2010). Struktura i mjerne karakteristike Upitnika za određivanje razine intervencije / vođenje slučaja (UZORI/VS). *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 46, 61-81.

THE DEVELOPMENT AND APPLICATION OF RESEARCH SCALES ON HIGH-RISK BEHAVIOURS IN YOUTHS

Abstract

The application of a relatively high number of research scales on the evaluation of high-risk behaviours in youths precedes the formation of a decision on the appropriate social-protective and educational interventions for young people showing forms of risky behaviour. Periods in the formation of measuring instruments from the 1950's to the present day have been analysed. The information gathered and integrated at the time, which is still the basis for the evaluation of future high-risk behaviour in youth have been analysed. It is common among contemporary experts to believe that the most useful information in this subtle psycho-diagnostic process could be offered by the actuarial measuring procedure including static and dynamic factors, because meta-analyses have shown the correctness and usefulness of both predictors for the anticipation of high-risk and/or delinquent behaviour in youths.

Key words: youths, high-risk behaviours, research scales

Primljeno: 22. 04. 2014.